

VIPnet d.o.o.
pp 470, 10002 Zagreb
Vrtni put 1
HR - 10000 Zagreb
Tel.: +385 1 46 91 091
Fax: +385 1 46 91 099
e-mail: office@vipnet.hr
www.vipnet.hr
MB: 1402633
Žiro: 2484008-1100341353

Hrvatska Agencija za poštu i elektroničke komunikacije
Jurišićeva 13
HR-10 000 ZAGREB

Zagreb, 20. travnja 2009.

**PREDMET: Analiza tržišta veleprodajnog širokopojasnog pristupa
                 Analiza tržišta veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi
                 na fiksnoj lokaciji**
-    **Javna rasprava: komentar i prijedlog izmjena**

Poštovani,

Nastavno na otvaranje javne rasprave o Analizi tržišta veleprodajnog širokopojasnog pristupa i tržišta veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi na fiksnoj lokaciji, ovim putem VIPnet d.o.o. (dalje u tekstu: Vipnet) dostavlja komentare na predložene dokumente analize tržišta.

Vipnet pozdravlja namjeru Hrvatske agencije za poštu i elektroničke komunikacije (dalje u tekstu: Agencija) da provede analizu tržišta sukladno postojećoj regulatornoj praksi zemalja članica Europske unije, budući isto do danas nije bila praksa u Republici Hrvatskoj. Smatramo da je to važan iskorak na bolje, koji treba stimulirati razvoj domaćeg tržišta i znatno poboljšati regulatorno okruženje u kojem posluju domaći operatori, uz uvažavanje gospodarskih interesa svih sudionika tržišta i općeg gospodarskog stanja u Republici Hrvatskoj.

Našim komentarima prvom redu želimo istaknuti stavove Vipneta vezano za regulatorne mjere koje smatramo najvažnijima u ovom procesu analize mjerodavnog tržišta veleprodajnog širokopojasnog pristupa, a s obzirom na dosadašnja iskustva s primjenom regulacije i poteškoćama koje smatramo objektivnima i koje bi se donošenjem novih mjera trebale ukloniti kao bi se omogućio razvoj tržišta.

S obzirom da su oba tržišta u osnovi veleprodajni pristup mreži, i da nalazimo na zajedničke dijelove u ova dva dokumenta analize tržišta, osobito u pogledu parametara odgovarajućeg maloprodajnog tržišta, komentare dostavljamo u zajedničkom dokumentu, od kojih se većina odnosi na tržište veleprodajnog širokopojasnog pristupa kako je definirano u postupku analize tržišta, s općenitim dijelovima koji su primjenjivi na oba tržišta.

1. Analiza tržišta veleprodajnog širokopojasnog pristupa

Pozdravljamo iskorak koji se želi ostvariti proširivanjem ove obveze na više usluga (VoIP, IP TV, video na zahtjev) u odnosu na trenutna ograničenja veleprodajne usluge samo na uslugu pristupa Internetu.

Iako je u standardnim ponudama, u kojima se detaljnije opisivao način pružanja ove regulirane usluge, kao predmet ponude definiran isključivo pristup Internetu za ISP-ove (pružatelje Internet usluga), svjedoci smo da se ista usluga koristila i za pružanje govornih usluga VoIP, što nije sasvim transparentno.

Općenito Vipnet smatra da se regulatorna mjera koju Agencija želi nametnuti tvrtki HT – Hrvatske telekomunikacije d.d. ne smije usko povezivati s konkretnim maloprodajnim uslugama (IPTV, VoIP, pristup Internetu, video na zahtjev i sl.), nego se mora odnositi općenito na veleprodajnu uslugu pristupa na IP razini i na pripadajuće tehničke uvjete koji bi korisniku takve veleprodajne usluge omogućile samostalno definiranje novih maloprodajnih usluga (npr. videokonferencije), a ne samo bezličnu replikaciju usluga koje nudi davatelj veleprodajnog pristupa, u ovom slučaju HT. Takvo nešto je bila osnovna ideja s uslugom ADSL Transport, koja prema našem mišljenju nije ni zaživjela na tržištu, jer se svela na preprodaju HT-ovih maloprodajnih paketa.

Svako ograničenje u tom smislu smatramo dodatnom barijerom na tržištu.

Dosadašnja praksa pokazuje da su glavne prepreke u korištenju usluge širokopojasnog pristupa bile:

- A. Povezivanje usluge klasične telefonske linije (POTS) i vlasništva nad paricom od strane HT-a.
- B. Nemogućnost definiranja posebnih virtualnih kanala sa zajamčenom kakvoćom usluge.
- C. Odvajanje HT-ovih usluga za vlastite potrebe (Net.phone) i usluga koje se pružaju ostalim operatorima.

Povezivanje usluge klasične telefonske linije (POTS) i vlasništva nad paricom od strane HT-a

Novim regulatornim mjerama potrebno je omogućiti da se veleprodajna usluga širokopojasnog pristupa pruža kao osnovna usluga na kojoj će korisnik te usluge graditi svoje maloprodajne usluge koje mogu uključivati i prijenos govora, slike, podataka i drugo, a koje ne moraju biti replicirane maloprodajne usluge koje nudi HT.

Potrebno je ukinuti ograničenje koje je neopravdano nametnuto, a svodi se na zadržavanje klasične linije u domeni HT-a, jer nema opravdane potrebe za isto, a što se posebno negativno očituje na korisnika u vidu primanja dva računa za usluge od dva različita operatora koji nude zamjenske usluge.

Nesporno je da vlasništvo parice/linije ostaje u domeni HT-a, ali nije nužno da se i maloprodajna usluga zadržava u domeni HT-a, odnosno da korisnik plaća poseban račun za isto. Potrebno je pronaći alternativno rješenje koje bi omogućilo da se korisniku dostavlja jedinstveni račun. To je moguće u vidu usluge veleprodajnog zakupa korisničke linije (*Wholesale Line Rental*) ili modelom koji je u europskoj praksi poznat kao *Naked DSL*. Vipnet je uvjeren da je potrebna

dodatna liberalizacija, kako smo i predložili, koja bi omogućila daljnji razvoj tržišta baziranom na veleprodajnom pristupu krajnjem korisniku.

Vipnet smatra da, budući su klasična telefonska usluga i VoIP, zamjenjive i ekvivalentne usluge, odnosno očito je da sve klasične usluge konvergiraju prema IP okruženju, ne postoji regulatorno opravdanje da se korištenje veleprodajne usluge uvjetuje zadržavanjem klasične maloprodajne telefonske usluge u domeni HT-a.

Potrebno je ostaviti na volju korisniku da li želi imati tu uslugu ili ne, a ako ne, samo održavanje linije i povezane troškove može na veleprodajnoj osnovi prema HT-u, snositi operator korisnik veleprodajnog pristupa. Prema tome, u stvarnosti ne postoji problem plaćanja troškova HT-u od strane operatora korisnika pa isto ne može biti razlog ili opravdanje za zadržavanje ograničenja iz standardne ponude koje se odnosi na klasičnu maloprodajnu telefonsku uslugu.

U tom smislu potrebno je omogućiti i prijenos postojećeg broja korisnika na novog operatora jer ukoliko korisnik ne želi zadržati POTS liniju na HT-u, onda nema smisla da se postojeći korisnički broj ne može prenijeti na novog davatelja govorne usluge. Bez takve mogućnosti, sama usluga neće biti zanimljiva na tržištu niti za krajnje korisnike niti za potencijalne operatore korisnike iste. U današnje vrijeme javna govorna usluga u nepokretnoj mreži i pristup Internetu su usko povezane usluge i tehnološki, a pogotovo u percepciji krajnjih korisnika koji očekuju ove dvije usluge od jednog operatora koji će im za iste ispostavljati račune. Korisnicima je osim prednosti koju donosi 'jedan operater' vrlo bitna i prednost koja se odnosi da za obje usluge imaju samo jednu Službu za korisnike koju mogu zvati radi dodatnih informacija, kao i za pritužbe. Trenutno ograničenje koje postoji na POTS linija ostaje na HT-u stavlja u daleko nepovoljniji položaj operatore koji bi koristili veleprodajni širokopojasni pristup (*Bitstream Access*), jer oni ni u kojem slučaju ne bi mogli korisniku ponuditi javnu govornu uslugu i pristup Internetu od jednog operatora, dok HT to na tržištu nudi već duže vrijeme, što ga s korisničke perspektive stavlja u povoljniju poziciju u odnosu na alternativne operatore.

Vipnet smatra da je daljnje liberalizacija tržišta u predloženom smjeru jedna od najnužnijih potreba tržišta, budući da omogućavanje pružanja VoIP usluga putem širokopojasnog pristupa, bez uklanjanja ograničenja klasične telefonske linije, ne može dovesti do tržišnog uspjeha veleprodajne usluge.

Nemogućnost definiranja posebnih virtualnih kanala sa zajamčenom kakvoćom usluge

U pogledu omogućavanja različitih maloprodajnih usluga putem veleprodajnog širokopojasnog pristupa, potrebno je omogućiti da se unutar kapaciteta prema korisniku definiraju virtualni kanali koji bi jamčili kakvoću pojedinih usluga u odnosu na druge koje se pružaju istim fizičkim putem (na primjer, jamčenu kakvoću prijenosa govora u odnosu na pristup Internetu). Uz predloženo proširenje usluga izvan okvira pukog pristupa Internetu, smatramo nužnim da se HT obveže na implementaciju i osiguravanje tehničkih preduvjeta za isto, a da u tom smislu Agencija propiše detaljne tehničke preduvjete koji se moraju implementirati od strane HT-a, a koji bi osiguravali da postoje **minimalno 4 virtualna kanala (PVC - Private Virtual Circuit) od kojih minimalno 2 moraju imati garantirani kapacitet i prioritizaciju nad ostalim prometom kroz mrežu HT-a.**

Vipnet smatra da je samo načelno proširenje opsega regulatorne mjere nedovoljno bez preciznog definiranja posebnih tehničkih preduvjeta koje regulirani pružatelj usluga mora ponuditi.

Odvajanje HT-ovih usluga za vlastite potrebe (Net.phone) i usluga koje se pružaju ostalim operatorima

U datom trenutku na tržištu postoji niz usluga koje se temelje na IP platformi kojom se krajnji korisnici novim tehnologijama povezuju na osnovnu jezgru mreže. HT pruža usluge Net.phone na tržištu u kojoj postoje višestruki virtualni kanali, međutim ostali operatori korisnici pristupa mreži ne mogu ostvariti isti model pristupa krajnjem korisniku. Agencija je i sama potvrdila da su VoIP usluge zamjenjive klasičnim javnim govornim uslugama, te je iz tog razloga jasno da bi tehnički model pristupa koji se pruža u okviru Net.phone usluge za vlastite potrebe HT-a, trebao postati dostupan i ostalim operatorima.

To smatramo diskriminacijom, jer se usluge za vlastite potrebe pružaju pod bitno različitim uvjetima u odnosu na uvjete pod kojima se pružaju regulirane usluge.

Vipnet smatra da je nužno potrebno ukloniti diskriminatornu praksu iz ostvarivanja pristupa krajnjem korisniku.

2. Analiza tržišta veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi na fiksnoj lokaciji

Usporedbom dva navedena dokumenta analize tržišta koje se odnose na veleprodajni širokopojasni pristup i veleprodajni (fizički) pristup mrežnoj infrastrukturi na fiksnoj lokaciji, a već iz samih naslova dokumenata proizlazi stanovita povezanost tržišta i usluga koje se na njima pružaju. Posebno, iz razloga kako je Agencija i sama zaključila, da ta tržišta sadrže:

- uslugu ADSL pristupa putem bakrene parice koju HT pruža za vlastite potrebe.
- usluga pristupa mrežnoj infrastrukturi putem bakrene parice koju HT pruža za vlastite potrebe,

gdje nije sasvim jasno koja je razlika između navedene dvije usluge, odnosno da li je prvo navedena usluga već sadržana u drugoj.

Svakako je razvidna značajka da na tržištu veleprodajnog (fizičkog) pristupa mrežnoj infrastrukturi na fiksnoj lokaciji najvažniji dio zauzima izdvajanje lokalne petlje i kolokacija opreme u prostorijama telekomunikacijskih čvorova HT-a, koje usluge Vipnet u datom trenutku ne koristi.

Međutim, s obzirom na spoznaje koja Vipnet ima, želimo postaviti nekoliko otvorenih pitanja, za koja smatramo da Agencija treba dati pojašnjenje kroz dokumente analize tržišta kao procjenu utjecaja predloženih mjera na daljnji razvoj tržišta i međusobne odnose između operatora.

- A. S obzirom na uslugu fizičke kolokacije, smatramo da postoje realna fizička ograničenja za zajednički smještaj opreme, te nas zanima u kojem obliku su

planirane regulatorne mjere za slučaj kada pojedini operatori više neće fizički moći ostvariti kolokaciju u domeni HT-a. Je li Agencija predvidjela nove regulatorne mjere koje bi omogućile pristup pojedinim krajnjim korisnicima i operatorima koji više fizički zbog nedostatka prostora neće imati realnu mogućnost kolokacije?

- B. Hoće li i dalje kao regulatorna barijera iz relevantne standardne ponude ostati zabrana davanja na korištenje realiziranih izdvojenih lokalnih petlji trećim stranama? Naime, u standardnoj ponudi HT-a postoji odredba koja ograničava pravo raspolaganja izdvojenom lokalnom petljom operatorima koji su izvršili izdvajanje lokalne petlje, odnosno nemogućnost da se ista da na korištenje trećoj strani bez odobrenja HT-a. Primjer takve odredbe postoji u čl. 1.2. Standardne ponude HT-Hrvatskih telekomunikacija d.d. za uslugu pristupa izdvojenoj lokalnoj petlji, citiramo:

„Usluge ili dijelovi usluge koji su predmet ove Standardne ponude ne mogu se ustupiti na korištenje trećim stranama bez prethodne pisane suglasnosti T-Com-a.“

Ovakvu administrativnu barijeru smatramo nepotrebnom, budući da korištenje lokalne petlje koju je izdvojio alternativni operator, u okviru usluga treće strane ne utječe na odnos između HT-a i operatora koji je proveo izdvajanje lokalne petlje. Nadalje ovo ograničenje nema veze s predmetom ponude jer isto uvodi ograničenje na daljnje raspolaganje pristupom korisniku koji je prešao u domenu odgovornosti alternativnog operatora, a sama ponuda trebala bi regulirati samo veleprodajni odnos HT-a i alternativnog operatora. Kroz sam tekst standardne ponude pojavljuje se više sličnih odredbi koje na neizravan način ili administrativnim procedurama ograničavaju daljnji razvoj tržišnog natjecanja.

Vipnet smatra da bi se uklanjanjem navedenog ograničenja omogućilo alternativnim operatorima da u svojoj mreži (bilo putem pristupne infrastrukture u potpunosti u svojem vlasništvu ili putem infrastrukture koja je ostvarena izdvojenih lokalnih petlji) trećim stranama pružaju uslugu veleprodajnog širokopojsnog pristupa i na taj način konkuriraju veleprodajnoj usluzi koju nudi HT.

- C. Opće je poznata činjenica da operatori koji su ostvarili znatan broj kolokacija u domeni HT-a, nisu polučili povrat ulaganja u izdvajanje lokalnih petlji i kolociranje opreme, niti značajniji tržišni uspjeh. U tom smislu postavlja se pitanje koliko su na mogućnost i tržišnu snagu tih operatora utjecali troškovi prethodno navedenih usluga HT-a, koji su utjecali na njihov potencijal u smislu smanjenja marketinških aktivnosti i akvizicije krajnjih korisnika, što je uzrokovalo njihovu nezavidnu gospodarsku situaciju u konačnici, koja je i predmet medijske pažnje.

3. Zajednički komentar vezano za implementaciju mjera

Kako smo prethodno naveli, a što se također dijelom pojašnjava u mjerodavnoj preporuci Europske komisije, predmetna tržišta su u određenom smislu povezana. Isto tako postoji određena povezanost između predmetnih tržišta i tržišta na maloprodajnoj razini koje pokriva pristup mreži na nepokretnoj lokaciji, posebno u smislu omogućavanja započinjanja poziva u nepokretnoj mreži na koje bi se odnosila usluga veleprodajnog davanja u najam pretplatničke linije.

Iz navedenog zaključujemo da je općenito, regulacija pristupa mreži dominantnog operatora nepokretne mreže izrazito kompleksno pitanje koje se mora sagledati prvenstveno s razine domaćeg tržišta koje se regulira, vodeći računa o posebnostima tog tržišta, i problemima koji su na tržištu prisutni.

Drugim riječima, Vipnet smatra da je nedostavno i neobjektivno te neopravdano, pokušati tržište i regulatorne mjere provoditi na način kako je to uobičajeno i kako je povijesno primijenjeno u drugim europskim zemljama jer postoje bitne razlike u tržišnim procesima, položaju operatora i općenito u stupnju liberalizacije koje je tržište postiglo. Primjeri mjera koje su poželjne smo naveli, omogućavanje usluge veleprodajnog najma pretplatničke linije, samostalni xDSL, uklanjanje barijera klasične linije u okviru širokopojasnog pristupa, usluga širokopojasnog pristupa putem alternativnih operatora itd.

Vipnet smatra da s obzirom na izrazitu dinamiku tržišta i tehnološki razvoj, postupci regulacije ne bi nužno trebali pratiti redoslijed događaja onako kako su se oni dešavali u europskoj praksi, već bi neke mjere trebalo donijeti bez obzira da li su iste već primijenjene u drugim zemljama ili nisu, kako bi se premostio zaostatak koji je na domaćem tržištu prisutan i koji se treba ukloniti u što kraćem vremenu u interesu krajnjih korisnika.

Standardne ponude

Vipnet izražava zabrinutost oko same provedbe regulatornih mjera, s obzirom na prijedlog Agencije oko ponovne revizije ili donošenja novih standardnih ponuda. Naime, iz dokumenta nije sasvim jasno da li bi mjere stupile na snagu donošenjem mjerodavne odluke Agencije nakon javne rasprave ili s dodatnim vremenski odmakom tek nakon što bi se donijela nova standardna ponuda. Skrećemo pažnju da je donošenje nove standardne ponude do sada bio izrazito dugotrajan proces, a da je sama standardna ponuda vrlo opsežna i netransparentna, odnosno da sadrži mnoštvo odredbi koje mogu u fazi njezine primjene znatno opteretiti realizaciju pristupa mreži, što u konačnici ima značajan negativan utjecaj na razvoj tržišta.

S obzirom na dosadašnju praksu, standardna ponuda se smatrala kao maksimum skupa reguliranih usluga, odnosno usluge koje nisu bile eksplicitno definirane u standardnoj ponudi, smatrale su se nereguliranim, i regulirani operator takve usluge nije bio obvezan ponuditi. Na taj način, poimanje standardne ponude je bilo više u smislu ograničenja opsega regulatorne mjere, te bi svaka nova veleprodajna usluga, da bi se uopće realno mogla koristiti, prvo trebala postati sastavni dio standardne ponude.

Smatramo da je takva praksa otegotna za tržišne procese i da standardna ponuda mora biti podloga temeljem koje će se moći zatražiti i ostvariti raznovrsne modele pristupa mreži.

Vipnet zbog toga predlaže da se standardna ponuda sažme na najvažnije detalje i bitne uvjete, te da se ubrza proces njezinog donošenja, kako bi operatori korisnici mogli što ranije ostvariti svoje pravo pristupa mreži dominantnog operatora i realizacije veleprodajnog pristupa mreži. Također, smatramo da je donošenje standardne ponude, postupak koji ima znatan utjecaj na mjerodavno tržište, te bi standardna ponuda sukladno Zakonu trebala biti predmet javne rasprave.

Vipnet smatra da bi provođenje javne rasprave u okviru donošenja postupka standardne ponude moglo pomoći da se regulatorne mjere provedu učinkovitije i da se smanji broj sporova koji bi mogli nastati za vrijeme implementacije standardne ponude.

Regulacija temeljem stečenog iskustva

Vipnet smatra da je potrebno s više pažnje utvrditi koje su ostale poteškoće u korištenju usluga veleprodajnog širokopojasnog pristupa, jesu li dosadašnje regulatorne mjere polučile zacrtane rezultate, da li je bilo i kako su se riješili sporovi između operatora, te temeljem takvih činjenica koje su Agenciji zasigurno dostupne, pronaći nova rješenja koja bi pospješila razvoj konkurentnosti na maloprodajnom tržištu usluga koje su bazirane na širokopojasnim tehnologijama.

Posebno apeliramo da je potrebno onemogućiti bilo kakvu praksu odugovlačenja, bilo u komunikaciji, tehničkoj realizaciji ili prilikom vođenja sporova pred Agencijom, jer svaki nepotrebni odmak u uvjetima izrazito dinamičnog razvoja tržišta bitno utječe na sposobnost konkurenata i daljnje sudjelovanje u tržišnoj utakmici, koja ima za krajnji cilj uvođenje novih rješenja i pogodnosti za krajnje korisnike.

Vipnet smatra da je dosadašnji model rješavanja spornih situacija između operatora neučinkovit i da je potrebno na efikasniji način rješavati sporna pitanja, što svakako ne bi trebalo biti kroz uzastopne izmjene standardnih ponuda.

Cijene

Vezano za cijene usluga napominjemo da u prijedlozima odluka Agencije kojima se definiraju regulatorne mjere, ne postoji izričito navedena obveza troškovne usmjerenosti cijena pristupa mreži, te zabrana međusobnog subvencioniranja usluga.

Vipnet smatra da je potrebno osigurati da operatori koji koriste usluge pristupa mreži HT-a, ne plaćaju nikakve dodatne troškove osim troškova koju su povezan s tim pristupom, odnosno da se mora osigurati cijena pristupa koja je utemeljena u troškovima HT-a.

Pitanje zakupa vodova

U dosadašnjoj praksi regulacije koja je provođena, znakovito je da se usluga zakupa vodova dijelila na više vrsti usluge po standardnom ponudama (na primjer; vodovi za ADSL pristup, međusobno povezivanje, vlastite potrebe) što je uključivalo i ograničenja neke određene prijenosne tehnologije unutar pojedine vrste pristupa (TDM, ETHERNET).

Vipnet je mišljenja da je pristupačnost odgovarajuće usluge davanja u zakup vodova pod povoljnim uvjetima izrazito važno za uspjeh tržišta, te da nepotrebna podjela vodova na način kao što trenutno postoji, unosi netransparentnost u cjelovitu ponudu na tom tržištu. U tom smislu citiramo odredbu Pravilnika o telekomunikacijskim uslugama (NN 183/2004 i 108/2005) iz čl. 20. st. 9 koja kaže:

„Cijene usluga iznajmljenih telekomunikacijskih vodova, koje pruža operator sa znatnijom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu iznajmljenih telekomunikacijskih vodova, moraju biti utemeljene na načelima transparentnosti i troškovne usmjerenosti, te ne smiju ovisiti o vrsti namjene iznajmljenih telekomunikacijskih vodova.“

Stoga predlažemo da Agencija u što skorijem roku provede analizu tržišta iznajmljenih vodova kako bi se uspostavila jedinstvena ponuda vodova na tržištu od strane dominantnog operatora, koja ne bi razlikovala vodove po vrsti, i koja bi definirala cijene vodova na bazi troškovne usmjerenosti.